

Fényes szelek

Jancsó Miklós filmjei, a *Szegénylegények*, a *Csillagosok, katonák*, a *Csend és kiáltás*, mind vihart kavartak a közéletben. Olyan terjedelmű és intenzitású visszhang azonban, mint amely a most bemutatott új alkotása, a *Fényes szelek* körül kialakult, még egyetlen filmjét sem kísérte. Ez természetesen nem véletlen. A Fényes szelek jóval *közlebb áll a nézőhöz*, s bár története nem mai a szó szoros értelmében, mégis az a tény, hogy Jancsó ebben a filmjében nem ötven vagy száz év előtti szituációhoz nyúl vissza, hanem egy húsz év előttihez, önmagában is izgalmasabbá teszi ezt a filmjét; a Fényes szelekben ily módon *érdekesebbek vagyunk*, mint a többi Jancsó-filmben.

Ez a tárgyválasztás azonban egyáltalán nem jelent valamiféle hirtelen és váratlan fordulatot Jancsó munkájában. A Fényes szelekben mindaz folytatódik és variálódik, amit eddig Jancsó filmjeiben megismertünk. Hogy a legkiütőzőbbel kezdjük: a film előadási módja, stílusa *lényegében ugyanolyan*, mint az eddigieké. Már korábbi filmjeiben feltűnhetett — különösen a *Csillagosok, katonákban* — a szereplők mozgásának, egyáltalán a film dinamikájának, ritmusának, bizonyos precizitása, balettszerűsége; mintha Jancsó nem is filmet, hanem táncjátékot, koreográfiát írt volna. A mozgásnak, a képpontkomponálásnak ez az artizsitikuma, kidolgozottsága ebben a filmben még fokozottabb és feltűnőbb. Nemcsak azért, mert a Fényes szelekben nagyon sokat táncolnak, hanem azért is, mert a táncokon kívüli mozgás is rendkívüli pontossággal kidolgozott. Valaki a *Csillagosok, katonákról* egyszer azt mondta, hogy ez a film tulajdonképpen balett. A Fényes szelekre méginkább érvényes ez, s ha arra gondolunk, hogy ez az új Jancsó-film *szines* technikával készült, nyilvánvaló, hogy a hatás még intenzívebb.

De nemcsak erről van szó. A megjelenítésnek, a mozgásnak ezzel az artizstikus kiképzésével együtt bizonyos *higgadságot, tisztultságot* is képvisel az új film; az eddigi Jancsó-filmek közül a *legközérthetőbb*. A *Szegénylegények*, a *Csillagosok, katonák* és a *Csend és kiáltás* után sok néző zavarban volt, nem tudta, miről is volt szó. A Fényes szelek viszont teljesen világos, nyílt. Ebben nyilvánvalóan annak is szerepe van, hogy a korábbi filmekből megismertük és megszoktuk Jancsó sajátos, szuggesztív stílusát.

E különbségeknél azonban — bármennyire fontosak is — lényegesebb a *flyamatoság*, a folytatás, vagyis az, hogy a Fényes szelek a megjelenítés formai azonosságával és különbségeivel együtt *sajátosan Jancsó-féle* film, amelyet nem lehet összetéveszteni senki más rendező alkotásaival. Mi adja ezt a flyamatoságot? Elsősorban az a tény, hogy a Fényes szelek *problematikája ugyanaz*, mint a már említett három korábbi: a *hatalom és az erőszak*. Ez izgatta Jancsót a Szegénylegényekben, a *Csillagosok, katonákban*, a *Csend és kiáltásban* és változatlanul ez izgatja a Fényes szelekben is. De természetesen nem *ugyanaz* izgatja. A négy műben a hatalom más-más arcával találkozunk. Szinte az tűnik ki ebből, hogy Jancsó egy nagy összefüggő cikluson dolgozik, amelyben a történelem egy-egy fordulópontját, kiélezett szituációját tárgyként választva mondja el véleményét a hatalomról.

Ez a problematika nem jelentéktelen. Senki mai embernek nem kell magyarázni, hogy a hatalom és az erőszak mennyire beleszól az ember életébe. Jancsó filmjeinek ez a problematika volt az ideológiai modellje és ez az alapja a Fényes szeleknek is. Ebben a művében is azt vizsgálja, hogyan működik a hatalomnak *torzító, emberrontó vonása* egy

történelmileg hozzánk közelálló helyzetben.

Az első kérdés tehát az, *alkalmas-e* arra — a rendező által választott történelmi szituáció, cselekményanyag, hogy erről a problematikáról érdemben beszélhessünk? A Fényes szelek cselekménye 1946–47-ben játszódik, hősei népi kollégisták, akik a hatalom átvételének és megszerzésének lendületével, energiájával vetik bele magukat a felszabadulás utáni új világba. Közülük aztán sokan megrészesednek a hatalomtól, korlátozhatatlannak tekintik magukat, s nem mindig cselekszenek helyesen.

Ilyenek voltak-e a népi kollégisták? Igaz-e, amit róluk mond a film? Ha úgy vizsgálunk a Fényes szeleket, hogy volt-e olyan népi kollégium, ahol mindaz, amit a filmben látunk, szó szerint megtörtént, nyilvánvalóan nem találunk ilyet. De nemcsak a cselekmény szó szerinti azonossága hiányzik, hanem Jancsó más értelemben is módosít, előreszalad: szándékosan *megnöveli* a népi kollégisták hatalmát, hogy az alapproblémáról beszélhessen. A film úgy szól a népi kollégistákról, hogy az ő működésük, tevékenységük életanyagát *összekapcsolja* a hatalom problematikájával és ennek az utóbbinak teljesebb kifejtése érdekében nem mindig törekszik szó szerinti, naturalis hűsége. Szellemében, a dolog lényegében azonban mégis *igaza van*: a népi kollégisták tevékenységében bizonyos fokon ténylegesen jelentkeztek a hatalom torzító vonásai.

Bűnös dolog-e erről beszélni? Meghamisítjuk-e ezzel azt a kiemelkedően fontos szerepet, amit a népi kollégisták a felszabadulás után, a hatalom megragadásának éveiben betöltöttek? Beszennyezzük-e ezzel a forradalmi ifjúsági mozgalmat? Azt hiszem, semmiképpen. Egyrészt azért nem, mert amit a Fényes szelek ez ügyben mond, lényegében, szellemében igaz. Másrészt azért nem, mert ez a film *nemcsak ezt mondja el* a népi kollégistákról, hanem ezzel együtt arról a szépségről, lendületéről, energiáról, fellendülésről is beszél, amely az ábrázolás teljességéhez elengedhetetlenül hozzátartozik.

De van ez még tovább is. Tudjuk, hogy a hatalom veszedelmei korlátozással csökkenthetők. Az új Jancsó-film abban különbözik a többiektől, a korábbiaktól, hogy ezt a korlátozást lehetségesnek és kivihetőnek tartja, s ezért — bátran merem mondani — a Fényes szelek a *legoptimistább és legreményteljesebb Jancsó-film*. Ha visszaemlékszünk a Szegénylegényekre és a Csend és kiáltásra, tudhatjuk, hogy bennük a hatalom korlátozhatatlan tobzódása domborodott ki. A *Csillagosok, katonákban* Jancsó már különbséget tett hatalom és hatalom között, a fehérek terrorja és a vörösök „humánus” erőszaka között. Az a gondolat azonban, hogy van kitérés a hatalom lenyűgöző béklyóiból, tehát hogy lehetséges a megoldás, ilyen erőteljes hangsúllyal, mint itt, egyetlen Jancsó-filmben sem szerepelt még.

S ebben a film leginkább a mához. Azt az ellenvetést, hogy a Fényes szelek a népi kollégisták mozgalmát *szimpla ürügynek* tekint a mai nyugati ifjúsági mozgalmak problémáinak felvetéséhez, nem lehet elfogadni. A Fényes sze-

lek nem ezzel a külsőséges és más szempontból is vitatható szállal kapcsolódik a mához — noha tekintve, hogy ifjúsági mozgalomról szól, természetszerűleg ilyen vonatkozása is van — hanem abban, hogy egyrészt figyelmeztet — ismételten — a hatalom veszedelmeire, másrészt rámutat arra, hogy a korlátozás, vagy ha tetszik, az ellenőrzés, nem a bürokratikus ellenőrzés, mert Jancsó ennek veszedelmeiről is beszél, *megoldhatja* a hatalom problematikájának ördögi körét, sokak számára véglegesen reménytelennek tűnő ügyét.

Lényegében ehhez a problematikához tartozik, hogy a felületes néző számára úgy tűnik, az emberi humánus, tisztesség, becsületesség értékeit a kollégistákkal szembenálló papi gimnázium tanárai és növendékei képviselik. Itt azonban csak látszatról van szó. A növendékeknek ez a passzív magatartása visszahúzódás, a cselekvés felelősségének elhárítása; tehát egyáltalán nem rokonszenves magatartás. Különösképpen ha tudjuk, hogy ez történetileg sem egészen hiteles. Milyen magyarázatot adhat önmagának ez a magatartás? Nyilván a humánus örök értékeinek védelmét és őrzését. De lehet idő, amikor az ilyen látszólagos védekező magatartás éppen a humánus tagadását jelenti. Abban a forradalmi időszakban, amelyben a film játszódik, amikor végeredményben arról van szó, hogy a nép, a tömeg a maga számára megszerezze ezeket az értékeket, a sáncok mögé húzódás passzivitása ennek a humánusnak a kiteljesítését *akadályozta*.

A film azonban ebben a tekintetben nem teljes, és ez okoz körülötte sok-sok félreértést. Adós marad annak a ténynek az érzékeltetésével, hogy itt milyen tartalmú az indíték — s milyen a passzivitás. A klérus a haladás, a forradalom egyik legszívósabb ellenségének bizonyult, s nem is volt tétlen. Ha csak megközelítően érzékeltetné a film a klérus valódi néphatalomellenes akcióit, sokkal érthetőbb, s erkölcsileg ma is elfogadhatóbb lenne a kollégisták magatartása.

Végeredményben tehát fényesek-e azok a szelek, amelyekről Jancsó beszél? Igen, fényesek, magasan szárnyalóak. Vállaljuk, mert zűgásában magunkra ismerhetünk.

Örkös László

Koncert a konzervatóriumban

A Zeneművészeti Szakiskola nagytermében pénteken este elsőnek az Ifjúsági Ház kamarakórusa mutatkozott be. A rókusai ének—zene tagozatú általános iskola volt növendékeiből alakult leánykar mindenekelőtt csiszolt hangzásával szerzett élvezetes perceket. A szolamok, a zeneművek hangulatához alkalmazkodva, hangszíneik változatosságával — és fegyelmezett ritmussal — szolgálták az előadás összhangját. A színvonalas produkciókat Kalmár Ferencné tanította be és vezényelte, friss lendülettel.

A Liszt Ferenc Zeneiskola

Három nemzedék találkozója

A kisteleki pártbizottság, a KISZ-bizottság és a községi tanács végrehajtó bizottságának képviselői meleg hangulattal találkoztak a részét a községben élő 19-es veteránokkal. Az ünnepi találkozó Balán Miklós, a pártbizottság titkára nyitotta meg. Meleg szavakkal köszöntötte az öshajút, de még mindig fiatalos szívű munkásmozgalmi veteránokat, akik fegyvert fogtak a Magyar Tanácsköztársaság védelmére. Egy perces néma felállással tisztelegtek azok emlékének, akik már nincsenek az élők sorában. A veteránok felelevenítették elményeiket a felvidéki hadjárat, a tisztai harcok és a Tanácsköztársaság kisteleki eseményeivel kapcsolatban. A három nemzedék találkozója a Tanácsköztársaság közelgő 50. évfordulója jegyében zajlott le.

Képernyő

Komédia a tetőn

A „homo ludens” kedvenc színpadi figurája *Gyárfás* Miklósnak. Ezekben a hetekben megy Szegeden a *Játszik a család*, most péntek este a képernyőn is „játszó emberrel”, játékos emberekkel találkozunk. Komédiáztak a tetőn. Egy értelmiségi házaspár komédiáztott, feltehetően tisztességesen felszerelt-berendezett villájában tetőjén, kéményközelben, csuszszan-cserepeken. Feltehetően, gondoljuk, hiszen az effajta tévé-egyfelvonások iratlan szabálya szerint a bemutatott egyetlen szituációhoz, egyetlen helyszínhez kapcsolódó rekvizitumokról a szereplők párbeszédéből alkothat képet a néző.

Igy a feleség (*Ruttkai Éva*) és a férj (*Latinovits Zoltán*) dialógusából nem csupán házasetük minden napos közhelyeire, találkozásuk — tisztességgel csúfolódó szerelmük, szerelemmel élcéldő tisztességük — erkölcsi konzekvenciáira derül fény, hanem többek között arra is, mi mindent vihet el egy ügyes tolvaj letről, a nyaralóból, míg ő, odafent, az élet mélységeiről diskurálnak. Érdekes, hogy az élet mélységeitől ezúttal is a férj került meszebbre, miként a tetőről szemrevételezhető földszint is neki tűnik távolabb: széddül, megijed, fázik, ügyetlenkedik, nyűgösködik. A férfi kiszolgáltattott a nőnek és a jóisten képében tető-

Újra szabályozták a gépjárművezető-képzést és vizsgáztatást

A kormány rendeletet hozott arról, hogy a gépjárművezetők képzésének módját és a gépjárművezetői vizsgát a közlekedés- és postaügyi miniszter szabályozza. A kormányrendelettel együtt jelent meg a Magyar Közlöny február 27-i számában a közlekedés- és postaügyi miniszter rendelete a gépjárművezetői képzésről és vizsgáztatásról. Ezzel kapcsolatban a KPM autóközlekedési főosztályán a következő tájékoztatást adták:

A mostani kormányrendelet a közlekedés- és postaügyi miniszter hatáskörébe utalja a gépjárművezetőképzés irányítását, amely eddig a Minisztertanács hatáskörébe tartozott. Az új jogszabály igen sok új vonást tartalmaz. Eddig másképpen képezték ki a hivatások és másképpen a nemhivatások gépkocsivezetőket. Ez azt eredményezte, hogy aki kenyérkeresetnek tekintette

a gépkocsivezetést, az alaposabb képzést nyert, jól lehet az úttesten, az országúton mindenkinek egyforma a felelőssége, s a bíróság előtt is minden gépkocsivezető egyformán felel az elkövetett hibáért. Ezután az alapképzést mindenki egyformán megkapja. A jövőben állásvállalási igazolást csak az a hivatásos gépkocsivezető kaphat, aki leteszi a gépjárművezetői vizsgát is.

Rendkívül fontos intézkedés a rendeletnek, hogy vezetési gyakorlatból csak az vizsgázhat, aki előzőleg a közlekedésrendszert vizsgatárgyból megfelelt — tehát ismeri a KRESZ-t. Az is nagyon fontos előírás, hogy a vezetési gyakorlati vizsgát átlagos forgalmi viszonyok között kell megtartani. Bár erről a rendelet nem szól, nyilvánvaló, hogy az oktatás színvonalának növekedésével egyidejűleg növelni

kell az oktatás időtartamát is.

A rendelet július 1-én lép hatályba. (MTI)

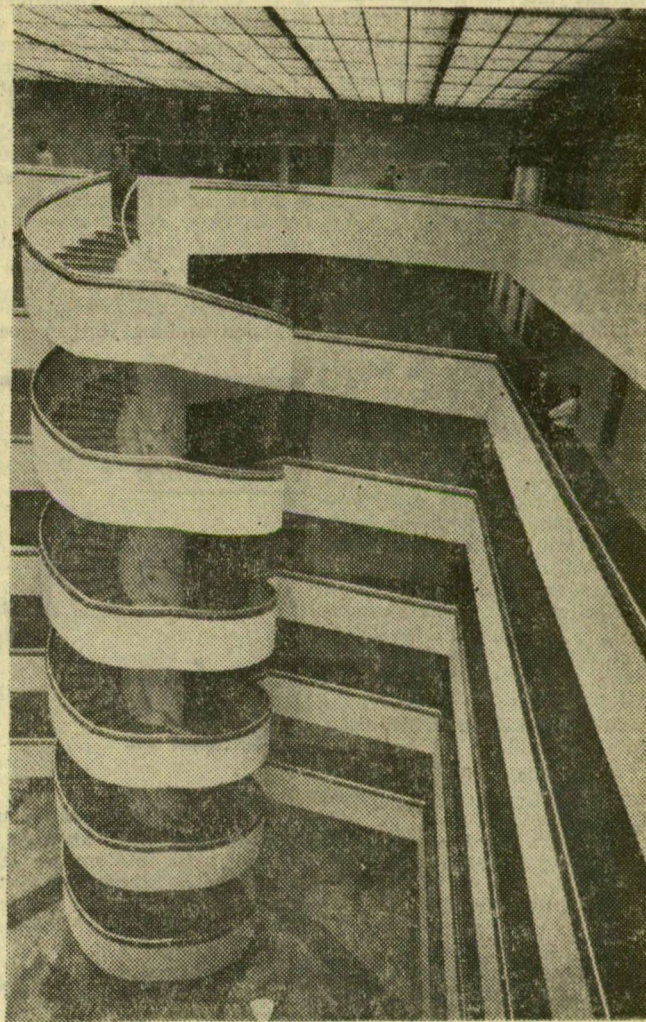
Cigaretta-fogyasztás

Európában a legtöbb cigarettát az angolok szívják. Minden felnőtt lakosra évi 2830 cigaretta jut. Anglia után Írország, Svájc és az NSZK következnek.

Világviszonylatban azonban az amerikaiak a legerősebb dohányosok. Ott az évi fogyasztás 3860 cigaretta.

N. I.

Épült: 1957–1969

Rákóczi tér 2.

(26.) A megyei párt- és tanácsházat nemigen kell bemutatni a szegedieknek. Nem sok ilyen reprezentatív középület akad az országban, különösképp nem vidéken. Ez a ház nem a régi idők „vármegyeházának” hangulatát árasztja, minden ízében mai, a miénk. A Schöner Ervin Ybl-díjas építőművész által tervezett épület Szeged egyik nevezetessége.

VASÁRNAP,
1969. MÁRCIUS 2.

DÉLMAGYARORSZÁG 5

Árusítással egybekötött, tavaszi

hidegkonyhai és cukrászati bemutató a Tisza Étteremben

1969. március 3–4-én.

Nyitva: 10–19 óráig.

Reklám árak! Óriási választék!

HUNGARHOTELS

Szalmári Géza